

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Externis Regulis Amoris Et Morum, Legibus Utique, ac Præceptis
Virtutum Theologicarum, & Cardinalium, necnon Decalogi & Ecclesiae -
Libros Vndecim Complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Caput V. Explicantur requisita ad sanctificationem Sabbathi, seu diei
Dominici, vel Festivi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73203](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73203)

23 Divina ultionis (de qua loquitur ibi sanctus Pontifex) exempla profert Concilium Parisiense VI. anni 829. can. 50. Postquam enim mercatus, placita, & ruralia quæque opera, necnon quaslibet carigationes seu vefturas diebus Dominicis fieri prohibuit, addit: *Multi nostrarum visu, multi etiam quorundam relatu didicimus, quosdam in hac die ruralia opera exercentes fulmine interemptos, quosdam artuum contractione multatos, quosdam etiam visibili igne corporibus ossibusque simul sub momento absumptos, in cinerem subito resolutos, penatiter occubuisse. Et multa alia terribilia iudicia extiterunt, & hæc hactenus existunt, quibus declaratur, quod Deus in tanti diei dehonoratione offendatur.*

CAPUT IV.

Pietas tamen, & iusta necessitas, servilia opera festis diebus aliquando permittunt.

24 **C**onstat 1°. ex Evangelio, in quo Christus excusat discipulos, sabbatho spicas vellentes, Matth. 12.

2°. ex Concilio Narbonensi anni 589. can. 4. die Dominico operas fieri vetante, excepto, si necessitas incubuerit. Necnon ex Concilio Coyacensi in Hispania (anni 1050.) can. 6. *Christiani Dominicâ servile opus non exercent, nec fecerunt uinera, nisi orationis causâ, aut sepeliendo mortuos, aut pro Regis secreto, pro Saracenorum impetu.*

25 3°. ex cap. conquestus de feriis, ubi iudicialis strepitus diebus festis prohibetur, nisi necessitas urgeat, vel pietas susceat. Cùmque Nicolaus V. anno 1447. à Transilvanis interrogatus fuisset, an pauperibus villanis, ac opipidaniis licitum sit vendere, die Dominico, vel festo alicujus Sancti, panes, pyra, poma & alia legumina, vel sit licitum eis, finita Missâ, post prandium, de campo, tempore messis, cùm timeatur de pluvia, portare cum pecoribus, vel equis, vel curribus, linum, fanum, & alia blada, humano usui convenientia? Respondit: cessante necessitate, ab omni opere servili abstinendum esse diebus Dominicis & festis; sed necessitate cogente, non tamen affectatâ, seu procuratâ, licitum esse præmissa exercere.

26 4°. ex S. Antonino p. II. tit. 9. c. 7. §. 5. ubi posteaquam dixit, quod diebus festis videre ratiocinia, & facere computum prolixum, illicitum est. Quodque ad opus servile spectat, cum equis, asinis, vel bobus deferre blada, vel vina, vel ligna, vel mercimonia, nisi necessitas urgeat. Item, abstinendum ab itinere dietario, nisi necessitas cogat, vel aliud pium opus inducat, &c. Post hæc (inquam) varia recenset opera, quæ diebus festis à mortali necessitas excusat.

27 *Primo (inquit) pro conservando personas vel res suas, puta, faciendo foveas, vel machinas, vel hujusmodi; vel portando res suas ad loca secunda imminente bello; vel portando necessaria ad defensionem, &c.*
Item, si jacentibus segetibus in agro, vel

femis in pratiis, vel visis in vineis, imminere tempestas, vel aliud periculum amissionis illarum rerum, liceret talia colligere. Item, de alia re que destruitur, si in die festo circa eam manualiter non operatur, ut extenso lana ad radios solis, cum hieme apparent, vel profectio succensionis fornacis, ad calcem aut lateres coquendos, aut vitrea vasa conflanda. Item, carnifices, sive lanis, & pincerna preparantes victualia in festis, ut sequenti die vendant, si non poterant prius preparari, vel preparata conservari, videntur excusari à mortali. Item, vectores mercium, aut alimentorum, aut personarum ad loca remota, cum alias non possent sine gravi incommodo vitam transigere, creduntur excusari, si differre non possunt.

Item, qui compelluntur à dominis iusto motu ad laborandum in diebus festis in agris suis, vel deferendum ligna vel lapides, vel faciendum adificia vel foveas, & hujusmodi, que si non facerent, notabiliter damnificarentur in persona, vel rebus, videntur posse excusari propter necessitatem. Melius tamen facerent non obdare, quando opus illud non est necessarium. Et quia modicus recessus à medio non tollit bonum virtutis: ideo quod aliquis in horto, aliquid faciat parvum, ut obturando sepem, vel evellendo malas herbas, vel suendo aliqua puncta vestis diffusa, vel caliga, & hujusmodi, non iudicatur violator festi.

Barbitiones, non in radendo, sed in minuendo sanguinem, & ferratores, & hujusmodi, si in Festis exercent artem suam principaliter propter necessitatem eorum quibus serviunt, non propter cupiditatem lucri, excusantur. Et similiter qui eos requirunt de arte sua, si aliis non poterant sibi commodè providere, excusantur.

Item, in molendinis ad aquam, vel ad ventum, que sine magna opera hominis exercentur, potest servari consuetudo patriæ non prohibita à Prelatis. Secus de molendinis cum jumentis: & hoc nisi necessitas urgeret propter victualia necessaria: quia tunc liceret.

Item, diebus festis, non tamen Dominicis vel solemnioribus, licitum videtur laborare pro pauperibus; cum his tamen conditionibus adjunctis: Primo, ut non dimittantur divina, id est, auditio Missæ. Secundo, quod fiat elemosinaliter, non propter lucrum. Tertio, quod illi, pro quibus laboratur, indigeant.

Item, à fortiori videtur licitum cuilibet laborare pro sustentatione sui & familiae suae, quando aliter sustentari non valet: ita tamen quod non dimittantur divina. Nec enim observatio festi est in tanta auctoritate, ut in veteri Testamento. Et erit bona cautela ut hoc fiat cum dispensatione Episcopi. Hæc S. Antoninus.

CAPUT V.

Explicantur requisita ad sanctificationem sabbathi, seu diei Dominici, vel festivi.

Error esset putare, quod sabbathi sanctificatione nihil aliud à Christianis exigeret, ni-

si cessationem ab operibus servilibus. Non enim Deo placet otium, quod à S. Bernardo dicitur *mors animæ, vivi hominis sepultura, sentina omnium malorum*. A S. Hieronymo, *omnis concupiscentia, & immunditie, atque peccati mater*. Unde Augustinus epist. 119. c. 17. Judæos explodit quod contenti essent tali sanctificatione sabbathi.

29 Nec eorum probanda est opinio, qui cum Azorio, Suarez, Layman, & aliis Recentioribus, dicunt præceptum de sanctificando sabbatho, sive de colendo Deum die festo, quatenus affirmativum est, non obligare ad exercendum intra illum diem alium actum divini cultus, præter auditionem Missæ. Neque enim dies festus propriè sanctificari dicitur ab eo, qui mediam tantum horæ partem impendit in cultu Dei, per auditionem Sacri. Si enim dici nequeat sanctè vixisse, cujus non nisi modicissima pars vitæ, absque perseverantia, sancta fuit; quomodo dici potest diem Dominicum vel festivum sanctificasse, qui non nisi modicissimam illius partem in Dei cultu, reliquam verò in popinis, vel certè in lusibus, & vanis recreationibus, aut rebus profanis impendit? Ad hoc ergo ut Christianus, propriè & simpliciter loquendo, dici possit diem Dominicum sanctificare, necesse est ut magnam illius partem in sanctis exercitiis impendat; quemadmodum ad hoc ut simpliciter & propriè dici queat sanctificare vitam suam, necesse est ut saltem magnam vitæ partem in operibus sanctitatis transigat.

30 Istamque esse Ecclesiæ mentem, probatur imprimis per omnes illas SS. Patrum sententias, & Conciliorum Canones, quibus non solum culpatur omisio Sacri, sed & culpantur & prohibentur ea quæ Dominicis ac festis mentem distrahant à Dei cultu & veneratione, saltationes, mercationes, forenses strepitus, &c. Nec pro ratione prohibendi allegatur quod Missæ impediunt auditionem, sed quod à divino cultu distrahant & retrahant mentem. Enimverò si solum prohiberentur, quatenus impediunt Missæ auditionem, non prohiberentur totâ die, nec post auditionem Missæ, sed vel ante illam, vel tempore illius dumtaxat. Non sic autem loquuntur Canones, nec sancti Patres: *Dominico die* (ait Nicolaus I. in respons. ad Consulta Bulgarorum c. 10. & 11.) *à labore terreno cessandum, atque omni modo orationibus insistendum*. Ideò verò à labore terreno cessandum esse dicit: *ut liberius ad Ecclesiam ire, Psalmis & Hymnis, & Canticis spiritualibus insistere, orationi vacare, oblationes offerre, memoris Sanctorum communicare.... eloquiis divinis intendere, elemosinas indigentibus ministrare valeat Christianus*. *Quæ omnia si quis negligens, orationi tantum vacare voluerit, & ad ceteras mundi vanitates licitos labores converterit, melius est suscipiat ipsa die laborare manibus suis, ut haberet unde tribueret necessitatibus patientibus. Constitutum est Christianis* (ait Augustinus serm. 25.) &

Tom. II.

mandatum, ut in solemnitatibus Sanctorum, & maxime in Dominicis diebus (non addit matutino tempore, vel ante auditionem Missæ) *otium haberent, & a terreno negotio vacarent ut paratiores essent ad divinum cultum, cum non haberent quod eos inde retardaret incommodum, relinquerentque eo tempore terrenam sollicitudinem, quò facilius possent Dei intendere voluntatem*.

Deinde probatur ex can. jejunia de consecrat. dist. 1. ibi: *Die Dominica nihil aliud agendum est, nisi Deo vacandum: nulla operatio in illa die sancta agatur, nisi tantum Hymnis, & Psalmis, & Canticis spiritualibus dies illa transigatur*.

Tertiò, ex Concilio Turonensi sub Carolo Magno c. 40. *Oportet omnes Christianos, in his diebus, à servili opere cessare, & in laude Dei, & gratiarum actione ad vesperam usque perseverare*.

Quartò, ex Concilio Aquisiensi anni 1583. tit. de festor. dierum cultu: *Doceantur populi... ut festos dies, qui Dei cultui dicati sunt, in divinis Officiis, concionibus audiendis, necnon in orationibus, maximisque ac continuis Dei erga nos beneficiis recolendis, sanctè ac piè transigant; præsertim, ut præter Missam, quæ sine gravissimi peccati culpa prætermitti non potest, præter Vesperas item, quibus fidem quemque, nisi impeditum, interesse maxime convenit, in doctrina christiana rudimentis omnes, tam matres, quam femine, tam viri, quam pueri, vel perdiscendos, si illa ignorent, vel aliis perdocendis versentur*.

Quintò, ex Concilio Avenionensi 1594. cap. 43. *Doceant Parochi, ceterique verbi Dei Praecones, diebus festis, Dei cultui dedicatis, divinis Officiis, concionibusque audiendis, ceterisque id genus piis operibus vacandum esse; nec Missam à quocumque, haud legitime impedito, sine gravi flagitio prætermitti posse*.

Sextò, ex Concilio Remensi anni 1583. tit. de dieb. fest. ubi populo præcipit Dominicis & Festis, Missæ, Concioni & Vesperis interesse.

Septimò, ex Concilio Burdigalensi ejusdem anni: *Diebus festis... sacris omnibus Ecclesiæ ministeriis, & divini verbi prædicationi, quantum fieri possit, ex animo & religiose intersint; nec pietatis opera eidem prætermittant, in pauperibus resciscendis, afflictis consolandis, aliisque piis rebus gerendis, in quibus christiana professio & charitas maxime elucescit*. Similia habent Concilium Turonense ejusdem anni cap. 11. Bituricense anni 1584. tit. 6. can. 4. Narbonense anni 1609. c. 9. Aquileiense anni 1596. can. 14. ubi sic: *Tempus dies festi in audiendis Concionibus, Missæ Sacro, & divinis Officiis ponendum est; non in comestationibus. Multò minus peracto prandio ad saltationes & lusus declinandum; cum sit in Ecclesiis ad Horæ Vespertinæ audiendas divertendum, & nomen Dei concorditer & devotè, vel silentii meditatione, vel vocis exultatione laudandum. Quod curabunt Episcopi Curatorum*

diligentiâ populis inculcari.

- 37 Octavo, ex Concilio Mediolanensi III. in quo tit. de fest. diar. cult. S. Carolus Borromeus sic loquitur: „ Ut verò ii dies omni pietate & religione colantur, hæc crebrò populum Parochi & Concionatores admoneant . . . ut illorum dierum tempus, quod Deo ejusque cultui debetur, in iis actionibus totum consumant, in quibus sanctè consumendum est. Ut concionem manè, & sacram lectionem à prandio, ubi explicari solet, audiant. Ut divinis, Vesperarum præsertim Officiis præsentibus, piè religiosèque adsint. Ut in christiana doctrinâ rudimentis, ac præceptis, vel percipiendis, vel recolendis versentur. Ut in operibus etiam officiisque pietatis se exercent, ægros homines visitando, morientes piè consolando, & alia ejusmodi præstando. Ut denique ab illis actionibus, unde omnis peccandi materia atque occasio existit, feriant, in ea opera incumbant, ob quæ sunt illi sacri dies instituti.
- 38 Nonò, ex Catechismo Romano p. III. n. 7. ubi explicans verbum istud tertii præcepti, *sanctifices enim*, „ hoc verbo (inquit) ostenditur sabbathi diem religiosum esse, divinisque actionibus, ac sanctis rerum officiis consecratum. „ Numero verò 21. explicans quibus in operibus dies ille transigendus sit, illa esse dicit, ut „ ad Dei Templum accedamus, eoque loco piâ sincerâque animi attentione sacrosancto Missæ Sacrificio intersimus, divina Ecclesiæ Sacramenta . . . crebrò adhibeamus . . . peccata Sacerdotibus Christiani sæpè confiteantur . . . sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum crebrò percipiant. Attentè prætereà diligenterque sacra concio fidelibus audienda est . . . exercitatio item fidelium, studiumque in precibus, divinisque laudibus frequens esse debet; præcipuaque eorumdem cura, ut quæ ad christiane vitæ institutionem pertinent, ea diligenter addiscant; seduloque se exercent in eis officiis, quæ pietatem continent, pauperibus & egenis eleëmofynam tribuendo, ægros homines visitando, quique dolore afflicti jacent, piè consolando, &c.
- 39 Decimò, ex S. Antonino p. 11. tit. 9. c. 7. §. 4. dicente: „ Debet ergo die festo insiti operibus spiritualibus orationis, meditationis, auditionis divinarum, lectionis, & eleëmofynis, & aliis ejusmodi. Et inter cætera debent homines vacare compunctioni & confessioni peccatorum suorum, recogitando quæ egerunt aliis diebus, in quibus fuerunt occupati. Dicitur enim Levit. 16. *Sabbatum requiescentis est: affligetis animas vestras*, scilicet per contritionem, secundum Origenem. Item auditioni Missæ, & divinarum Officiorum, & prædicationum . . . Item insiti debet magis in eleëmofynis . . . Sed quis est hic, qui ita celebrat festa, vacando divinis, & laudabimus eum, cum invenerimus? Nonne tota occupatio hominum in Festis est circa corpus? . . . Mulieres non parum tempo-

ris exponunt in se ornando ad capiendas animas; famuli & famulæ ad præparandum cibos accuratius solito; mercatores ad faciendos suos computus, & ratiocinia . . . inferioris conditionis homines ad audiendum de Patris latinis, vel spectacula vana . . . Et quod cum multo labore per hebdomadam lucrati sunt, in Festis, in tabernis & ludis, non in eleëmofynis expendunt. O abusus perverſa hominum, & jactura temporis irreparabilis, & negotium gratissimum dæmoni! Aperte de his dixit Hieremias Thren. 1. *Viderunt eam hostes*, id est dæmones. . . . & *deserunt sabbatha ejus*, id est festa, quia scilicet non Deo, sed sibi vacant, venti, & dæmoni.

Addit tamen S. Antoninus, quòd abstinere quidem ab operibus servilibus, & Missam audire, est in præcepto obligante sub mortali; non tamen vacare Deo pro majori parte diei. *Tamen*, inquit, *non sic vacare, peccatum est*. Quia non est sanctificare dies festos, ut præceptum est; sed sanctificare unam dumtaxat horam; vel mediam, reliquum sanctorum dierum illorum tempus nihil ab aliis diebus secernendo, nisi quòd à labore servili cessatur, à quo, juxta Augustinum, melius non abstinere, quàm reliquum diem in popinis, ludis, saltationibus, &c. transigerent. Reverà enim ethnicum est, non christianum, hoc solum inter dies festos & profanos discrimen ponere, quòd quis somnum in clariorem producat lucem, splendidiùs vestiatur, lautius epuletur, dimidiâque horâ in auditione Missæ impensâ, reliquum diem otio, ludis, vanitatibus, venti, potationibus impendat. Et quid inde consequitur? Hoc quod D. Antoninus deplorat ibidem §. 3. *O miseranda cæcitas Christianorum, quia plura peccata faciunt, & graviora, in diebus festis. Aliis diebus laborant ut possint vivere; diebus festis, quando deberent laborare pro anima, & Deo vacare, implicat se in multis vitiis.*

Atque hinc apparet, quòd abusus quietis corporalis diebus Dominicis & festis, plurimis Christianis proxima sit occasio peccati mortalis. Tum ob neglectam notabiliter curam salutis, dum majorem festorum partem sic transigunt. Tum ob neglectum Dei cultum. Tum ob plurima peccata mortalia, quæ ut plurimum committunt, qui quiete illâ abutuntur ad indulgendum voluptati, non ad liberius vacandum divino cultui.

CAPUT VI.

Graviter peccant (saltem in linea peccati venialis) Christiani, qui cum peccati mortalis affectu, sive eo non deposito, Missam Dominicis & festis diebus audiunt.

Christianos teneri diebus Dominicis ac festis Missam audire, constat ex dictis, fusiùsque probabitur Deo dante to. 3. dum de sacro sancto Missæ Sacrificio tractabimus, ubi cætera huc spectantia deducemus. Sed